

El cinema parla poc en català

La presència del català als cinemes ha viscut un constant creixement en els darrers anys. El panorama actual, però, demostra encara fortes reticències al doblatge. Els interessos de les distribuïdores contrasten amb la necessitat de normalització de la llengua i les condicions d'exhibició no es corresponen, ni de lluny, amb el tractament comercial de les còpies en castellà.

Aquest estiu es podran veure a la gran pantalla alguns dels èxits de cinema infantil més esperats de la temporada. Les aventures de Shin Chan, Doraemon o Simbad protagonitzaran les estrenes de la cartellera infantil al Principat i s'estrenaran, com ja és habitual en els films destinats al públic més menut, en versió catalana. Des que la Generalitat de Catalunya va decidir prendre part en la regulació del doblatge en català, el 1991, el cinema infantil n'ha estat el gran beneficiat. Les distribuïdores –quasi sempre reticents a doblar pel·lícules en català– solen donar preferència al doblatge dels títols infantils. Però no precisament per una qüestió de consciència educativa altruista, sinó perquè l'escolarització en català de la gran majoria de xiquets els dona més garanties d'èxit.

De fet, la relativa normalització lingüística que ha assolit el cinema infantil no es correspon amb el que passa amb el cinema per a adults. Tot i que en els darrers anys la presència del català a les cartelleres cinematogràfiques ha anat en augment, el doblatge continua espantant els americans, que es neguen a invertir diners i esforços a doblar les pel·lícules al català quan el doblatge en castellà assegura un enteniment perfecte per a tots els públics. Per a les grans distribuïdores, que veuen totalment innecessària aquesta “segona” versió, els ingressos són els mateixos amb versió catalana o sense. I si a tot això s'afegeix el fet que a Catalunya hi ha un percentatge de gent que diu que no entén el català –un 5%, segons les estadístiques– els arguments de les distribuïdores per no arriscar-se es refermen.

No obstant això, un ràpid repàs a les pel·lícules estrenades l'any 2002 en català permet, d'alguna manera, un cert optimisme. Les tres pel·lícules més taquilleres de l'any a tot l'estat, *Spiderman*, *El senyor dels anells*. *La germana de l'anell* i *Star Wars. L'atac dels clons*, es van doblar al català. Igualment, el 2001, també es va estrenar en català la primera part d'*El senyor dels anells*. Enguany, tot i que encara hi ha títols per confirmar, com l'última pel·lícula de Woody Allen, *Anything Else*, o *La importància de dir-se Ernest*, hi ha previstes les estrenes en català de *Terminator 3*, l'1 d'agost; *Finding Nemo*, l'últim gran èxit de la factoria Disney, el 28 de novembre; *Looney Tunes: Back in Action*, de la Warner, el 5 de desembre; o l'última part de la trilogia de Tolkien, *El senyor dels anells: el retorn del rei*, el 17 de desembre. Les xifres globals, en aquest sentit, són prou significatives: dels vuit títols estrenats el 1998 i nou el 1999, es va passar a dinou pel·lícules doblades al català el 2000, divuit l'any 2001 i vint-i-dos el 2002.

Més pel·lícules, menys còpies.

La presència del català en els grans èxits comercials, però, no es correspon amb l'increment del nombre de còpies que les distribuïdores faciliten de les pel·lícules. De fet, aquest és un dels aspectes que més sobten quan es parla de la normalització del català al cinema, sobretot si es té en compte que el percentatge de còpies ha anat disminuint percentualment amb els anys. La distribuïdora Buenavista Internacional, per exemple, va facilitar, el 1999, còpies de *Tarzan*. La pel·lícula es va estrenar en set sales en versió catalana i en trenta sales en versió castellana. El 2001, amb

L'emperador i les seves bogeries, la diferència es va incrementar: nou còpies en català i quaranta en castellà. El mateix any, Buena Vista va distribuir *El planeta del tresor*. La pel·lícula va tenir una difusió de nou còpies en català i quaranta en castellà. Els números, evidentment, no surten.

I és que el doblatge de pel·lícules al català ha estat, des que s'inicià la política de subvencions integrals, el 1991, el cavall de batalla entre la Generalitat i les distribuïdores. Després d'una dècada dels noranta amb escassos resultats –tot i que es van doblar títols significatius com *Bales sobre Broadway*, *El pacient anglès*, *La vida és bella* o *El geperut de Notre Dame*, que va ser la primera estrena de Disney en versió catalana–, el 1998 va aparèixer el famós decret regulador del doblatge, que tenia com a objectiu garantir una presència significativa del català al cinema. El decret, que es va veure amenaçat des de bon començament per les majors, preveia una distribució d'un nombre de títols superior al 25% de l'oferta existent en aquell moment i proposava que es facilitaren el mateix nombre de còpies en les dues versions, tant la catalana com la castellana. L'atribució d'un poder sancionador a la Generalitat en cas que les empreses no compliren el decret va alçar en peu de guerra els distribuïdors, que amenaçaren de deixar Catalunya fora del circuit de distribució. Així les coses, i vist que el decret no solucionava el conflicte, la Generalitat va haver de derogar-lo i apostar per una nova via: la federació de distribuïdors cinematogràfics (Fedicine) es comprometia a doblar un “nombre significatiu” de títols l'any, sense arribar a xifres concretes. L'acord preveia que els títols es doblarien amb criteris comercials establerts per les mateixes empreses, fent especial incidència en el mercat infantil.

Pagar o no pagar? Fruit d'aquest acord, el nombre de pel·lícules doblades al català va augmentar. Això sí, sense abandonar la polèmica. De fet, un dels aspectes més controvertits de la política de doblatges és que la Generalitat utilitzi diners públics per a sub-

La màgia del sud s'estrena en català aquest 4 de juliol. El cinema infantil continua sent la principal basa del doblatge en català, ja que les distribuïdores solen donar preferència al doblatge de títols infantils. El cinema per a adults, en canvi, encara pateix la competència deslleial del cinema doblat al castellà.

vencionar-los. Actualment, el Govern català paga el cost del doblatge, el copiatge i la promoció a través de subvencions. Els guanys que generen les còpies, però, van a parar directament a les distribuïdores i als exhibidors. Aquesta pràctica, noms destacats de la indústria cinematogràfica, com Antonio Chavarrías, la van criticar en el seu moment: “Com m’he de prendre aquesta política tan demencial que porta l’administració catalana, que dóna cinc milions [de pessetes] per a una pel·lícula del país i catorze per a *El geperut de Notre Dame*? Per què necessita Disney aquests diners?” Aquestes declaracions, fetes en

una entrevista a aquest setmanari el març de 2001, reflectien d’alguna manera el sentiment de bona part dels empresaris de cinema de casa.

Si l’any 2001 les despeses van arribar als gairebé 200 milions de pessetes, el 2002, la dotació econòmica destinada al doblatge en llengua catalana va partir d’una xifra inicial de 860.000 euros (143 milions de pessetes), una quantitat que va ser del tot insuficient. La dotació pressupostària de les subvencions per a iniciatives destinades a augmentar la presència del català en llargmetratges comercials va arribar als 1.983.410 euros (330 milions de pessetes), més del

La negativa d'algunes distribuïdores a doblar pel·lícules al català ha provocat importants mobilitzacions ciutadanes. Els casos de *Pocahontas* i de *Harry Potter* han estat els més controvertits.

doble del que s'havia previst inicialment.

D'alguna manera, i deixant de banda les polèmiques per les subvencions, aquests intents de normalització de la cartellera catalana van acabar reforçant les relacions entre la Generalitat i les distribuïdores, fins el punt que la Warner va accedir per primera vegada a doblar una pel·lícula l'any 2000, *Evasió a la granja*. Però l'actitud de la Warner va continuar sent bastant reticent i no va ser fins la famosa polèmica que desfermà la negativa de l'empresa per doblar *Harry Potter i la pedra filosofal*, que la major no va canviar d'actitud.

Mobilitzacions de pel·lícula. Arran d'aquesta negativa, es va produir una de les polèmiques lingüístiques més

aferriades dels darrers anys. Però ni la mobilització ciutadana –amb manifestacions i protestes davant dels cinemes i enviaments massius de correus electrònics a la multinacional–, ni les ofertes de la Generalitat –que s'oferia a

De la versió catalana de 'Harry Potter' se'n feren tretze còpies. La castellana, en canvi, s'exhibi en més de cent sales

pagar el doblatge i les còpies de la pel·lícula–, ni tampoc el fet que s'hagueren venut més de 200.000 exemplars en català del llibre de J. K. Rowling van servir perquè l'empresa canviés d'actitud. Després que la polèmica arribés al Parlament de Catalunya i tenint en compte el ressò que se n'havien fet els mitjans de comunicació, la Warner va decidir demanar perdó i rectificar. Això sí, en lloc de doblar la pel·lícula, la va subtítular en català quan faltaven dues setmanes perquè desaparagués de les cartelleres. No obstant això, la Warner es va comprometre a doblar la segona part de la saga.

Efectivament, l'empresa va doblar *Harry Potter i la cambra secreta* al català (a finals de 2002) però la distribució va ser tan pobre que la polèmica va tornar a obrir-se. Acusacions de la Plataforma per la Llengua a la Warner "per haver menystingut el públic infantil i per haver pres el pèl per segona vegada a la societat" i mobilitzacions ciutadanes van tornar a acompanyar l'estrena de la pel·lícula.

De qualsevol manera, la Warner no va incomplir cap acord. La convocatòria de subvencions del Departament de Cultura de la Generalitat estableix vuit còpies com a xifra mínima per fer-se càrrec dels costos del doblatge d'un film. I tretze van ser les còpies que Warner va distribuir de la segona part de *Harry Potter*: onze al Principat i dues a les Illes Balears. La versió castellana, en canvi, es va projectar en més de cent sales. Davant de les protestes, l'empresa es va limitar a recordar que "es guia per qüestions comercials i que no es dedica a fer política lingüística".

La polèmica amb *Harry Potter* no va ser més que una continuació –una mica més pujada de to, això sí– de la que anys abans, el 1995, s'havia produït amb la negativa de Buena Vista Internacional –secció distribuïdora de Walt Disney Pictures– a doblar *Pocahontas*. En aquella ocasió –la primera en què apareixia una conscienciació lingüística popular important– les protestes van anar lligades al fet que pocs mesos abans s'havia estrenat la pel·lícula *101 Dàlmates* en català amb gran èxit de públic: la versió catalana, amb sis cò-

pies, la van veure 73.000 espectadors; la castellana, que comptava vint còpies, 173.000.

Els resultats dels dàlmates, però, no interessaven la distribuïdora, i la pel·lícula finalment no es va arribar a doblar. L'any següent, en canvi, es va estrenar *El geperut de Notre Dame*, aquesta vegada en versió catalana. Des d'aleshores, cada any es doblen entre una i dues pel·lícules de Disney en versió catalana.

Els afers *Pocahontas* i *Harry Potter* van aconseguir mobilitzar la societat civil contra la política de les multinacionals, però van demostrar també que les distribuïdores no estaven —ni estan— disposades a cedir en els seus interessos més enllà del que la normativa els exigeix. De fet, si es compara el nombre de còpies que es reparteixen en les dues versions, queda clar que la distribució de còpies en versió catalana és molt inferior a la versió castellana.

I és que si en el cas de la selecció de pel·lícules són —tret de casos excepcionals— les empreses productores i distribuïdores les que decideixen quines pel·lícules es doblaran —tot i que, recordem-ho, és la Generalitat qui les paga—, són també les mateixes empreses les que trien quines sales podran exhibir la versió catalana.

Poc i malament. I si els distribuïdors es mostren reticents davant de qualsevol mesura que afavoresca el doblatge, els exhibidors tampoc no contribueixen gaire a l'èxit de les iniciatives normalitzadores del català al cinema. D'ací que la majoria de cinemes que exhibeixen la versió catalana solen ser cinemes en mal estat, començant per la mala qualitat de so que ofereixen. I quan les projeccions es fan en multicines —un fenomen creixent en els darrers anys—, la còpia catalana sempre es veu perjudicada per l'exhibició d'una còpia castellana en el mateix cinema que, a més, gaudeix de més i millors horaris per triar, amb sales i pantalles més grans i amb una qualitat sonora incomparable.

La venda d'entrades anticipades també representa una discriminació. En el cas de pel·lícules de gran èxit, com va passar amb *Harry Potter*, un mes abans de l'estrena ja es podien comprar les

A dalt, *El senyor dels anells*, un dels títols que es van estrenar en el seu moment en versió catalana. En el cas de la primera part de *Harry Potter* (a sota), en canvi, la distribuïdora s'hi va negar.

AURORA / EFE

entrades per a la versió castellana. En canvi, les de la versió catalana només es van poder aconseguir el mateix dia de l'estrena. Això, en el cas que es conega amb antel·lació quin cinema exhibeix la versió en català.

Els títols doblats al català han de competir amb versions castellanques que ofereixen millors horaris, sales i so

Aquesta situació de precarietat en què es troba el català, tant en el camp de la distribució com en el de l'exhibició, dificulta enormement el procés de normalització de la llengua al cinema. És clar que si el nombre d'espectadors de les versions catalanes fóra superior al de les versions castellanques, si les sales que exhibiren els títols en català s'ompliren de gom a gom, les coses canviarien. Això és difícil, però, si es té en compte que el castellà continua jugant amb avantatges. Tot plegat, doncs, esdevé un cercle viciós de difícil solució que, almenys les empreses, no semblen interessades a assumir. Ja els hi va bé així.

Rosanna Melià
(Amb informacions de Miquel Strubell i Prats)